

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาการใช้สมุนไพรต่อการจำกัดพยาธิภายในของเป็ดภายใต้สภาพการเลี้ยงของเกษตรกรรายย่อยในชุมชนแบบยั่งยืนมีผลการวิจัยดังนี้

การศึกษาและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการเลี้ยงเป็ดในท้องถิ่น

โดยการศึกษาและรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่ง สามารถสรุปภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นของกลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์ พบว่า มีความรู้สึกดี ประหยัด ให้ผลดีมากกว่าผลเสีย ยาที่สกัดจากพืชสมุนไพร ต้นทุนไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์, มนุษย์, และสิ่งแวดล้อม ใช้ได้ทั้งใบ, ราก, ลำต้นในการรักษาโรคเป็ดได้ เช่น บำรุงรักษา แก่เป็ดอ่อนแอ บำรุงรังไข่ ถอนพิษ แก่ท้องเสียในเป็ด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรของผู้เลี้ยงเป็ด

ประเด็นเสวนากลุ่มย่อย	การผลิตเป็ดไล่ทุ่ง
1. ความรู้สึกกับสมุนไพรไทย	ความรู้สึกดี ประหยัด ให้ผลดีมากกว่าผลเสีย ยาที่สกัดจากพืชสมุนไพร ต้นทุนไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์, มนุษย์, และสิ่งแวดล้อม ใช้ได้ทั้งใบ, ราก, ลำต้นในการรักษาโรคเป็ดได้ เช่น บำรุงรักษา แก่เป็ดอ่อนแอ บำรุงรังไข่ ถอนพิษ แก่ท้องเสียในเป็ด

ตารางที่ 1 แสดงการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรของผู้เลี้ยงเป็ด (ต่อ)

ประเด็นเสวนากลุ่ม	การผลิตเป็ดไล่ทุ่ง
2. สรรพคุณสมุนไพร ที่นิยมและรู้จักใน ท้องถิ่น	2.1 ว่านหางจระเข้ = ทาแผลสด น้ำร้อนลวก 2.2 ฟ้ายะลวยโจร = แก้เจ็บคอ, แก้หวัด, แก้ร้อนในท้องเสีย, ปวดหลัง, 2.3 ว่านรางจืด = ถอนยา, ถอนสารพิษ, แก้ท้องเสีย 2.4 เปลือกแค (แดง) = แก้ไข้หวัด, แก้ท้องเสีย 2.5 สะเดา = ขับถ่าย, ฆ่าแมลง 2.6 ขามะหาด = กลากเกลื้อน 2.7 ขมิ้นชัน = เพื่อสวยงาม, ขับสารพิษ, น้ำจืด 2.8 ไพล = แก้ปวดเมื่อย, ถ่ายยาไก่ และ คน 2.9 บอระเพ็ด = แก้เจ็บคอ, ยาขับลม, เจริญอาหาร, เบาหวาน 2.10 ตะไคร้ = แก้ท้องอืด, ขับลม 2.11 กะเพรา = ท้องอืด, ท้องเฟ้อ, ขับลม 2.12 หอมแดง = แก้หวัด, ลดความดัน 2.12 พริก = ขับเหงื่อ 2.13 ข่า = ผื่นคัน, กลากเกลื้อน, ขับลม 2.14 กระเทียม = แก้โรคหัวใจ, ลดไขมันในเส้นเลือด 2.15 พริกไทย = แก้เลือดลม 2.16 ใบมะกรูด = แก้ลม 2.17 ว่านไช้จ้อ = แก้ไอ, เจ็บคอ 2.18 มะเกลือ = ถ่ายพยาธิ 2.19 ใบฝรั่ง + ผล = ท้องเสีย 2.20 สะเดา = ท้องเสีย 2.21 หญ้าหนวดแมว = แผลพุพอง/ ขับปัสสาวะ 2.22 พญาไร้ใบ = แก้ปวดฟัน 2.23 ว่านมหากาฬ = แก้แผลพุพอง 2.24 ใบบัวบก = ช้ำใน 2.25 ลูกใต้ใบ = แผลพุพอง 2.26 สเลดพังพอน = แก้พิษและแมลงกัดต่อย 2.27 ไพล = รักษาแผลสด

การเปรียบเทียบผลของการเลี้ยงด้วยพืชสมุนไพรกับการเลี้ยงปกติที่มีต่อมูลค่าเพิ่มด้านสมรรถภาพการผลิตจากการจำกัศพยาธิ

โดยการตรวจสอบชนิดและจำนวนของพยาธิภายในเป็ดของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในเขตจังหวัดนครสวรรค์และศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้พืชสมุนไพรกับการเลี้ยงที่มีต่อมูลค่าเพิ่มด้านสมรรถภาพการผลิตจากการจำกัศพยาธิ

การตรวจสอบชนิดและจำนวนของพยาธิภายในเป็ดของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไล่ทุ่งในเขตจังหวัดนครสวรรค์การศึกษาตรวจสอบชนิดและจำนวนของพยาธิภายในเขตจังหวัดนครสวรรค์จากสุ่มตัวอย่างเป็ดไล่ทุ่ง จากอำเภอ พยุหะคีรี แก้วเลี้ยว ลาดยาว ชุมแสง และบรรพตพิสัย ทำการผ่าซาก (post-mortem examination) เพื่อผ่าซากตรวจสอบชนิดและจำนวนของพยาธิภายในที่พบในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ในระบบทางเดินอาหารตั้งแต่ช่องปาก จนถึงบริเวณทวารหนัก อวัยวะที่พบพยาธิมากที่สุด ได้แก่ ลำไส้เล็ก ลำไส้ติ่ง กระเพาะแท้ กระเพาะพัก ลำไส้ใหญ่ และหลอดอาหารตามลำดับ ร่วมกับการตรวจตรวจสอบอุจจาระ (fecal examination) วิธีนี้มุ่งเน้นศึกษาชนิดของไข่พยาธิภายในที่ปะปนอยู่ในอุจจาระ วิธีการคือเก็บตัวอย่างอุจจาระจากลำไส้ใหญ่ (Rectum) ของซากไก่ทุกตัวที่ผ่านการศึกษามาจากวิธีผ่าซาก และนำอุจจาระไปตรวจชนิดของไข่พยาธิโดยวิธี Flotation technique, Simple sedimentation และ Modified McMaster technique (William, 1994) ผลการตรวจสอบชนิดและจำนวนของพยาธิภายในที่พบในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ช่วงเดือน มิถุนายน – กรกฎาคม 2552 ปรากฏว่า ไม่พบการระบาดของพยาธิภายในของเป็ดไล่ทุ่งในเขตจังหวัดนครสวรรค์ (ดังตารางที่ 2)

ศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้พืชสมุนไพรกับการเลี้ยงที่มีต่อมูลค่าเพิ่มด้านสมรรถภาพการผลิตจากการจำกัศพยาธิ นำปริมาณการตรวจพบมา คำนวณหาประสิทธิภาพ ของสมุนไพรต่อพยาธิแต่ละชนิดตามวิธีของ มานพ (2545) ผลการทดสอบประสิทธิภาพการใช้สมุนไพรเมล็ดสะแกนาเพื่อกำจัดตัวเต็มวัย ของพยาธิไส้เดือน (*Ascaridia galli*) โดยใช้สมุนไพรสะแกนาถ่ายพยาธิภายในเป็ดระดับ 1 เปอร์เซนต์น้ำหนักตัว หลังการถ่ายพยาธิด้วยสมุนไพรสะแกนา 5 วัน ทำการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการกำจัดตัวเต็มวัยของพยาธิไส้เดือน (*Ascaridia galli*) พบว่า กลุ่มควบคุม (70%), กลุ่มใช้ยาปีปเปอร์าซิน (78%), กลุ่มเสริมสแกนา ระดับต่ำ (70%) และกลุ่มเสริมสแกนาในระดับสูง (75%) ตามลำดับ มีประสิทธิภาพการกำจัดแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 แสดงการระบาดของพยาธิภายในของเป็ดในเขตจังหวัดนครสวรรค์ (ช่วง มิย - กค)

ชนิดของพยาธิภายใน	อำเภอที่ทำการสำรวจ (%)				
	ชุมแสง	ลาดยาว	บรรพต	เก้าเลี้ยว	พยุหะคีรี
พยาธิตัวดีด					
- Raillietin spp.	Na	Na	Na	Na	Na
- Hymenolepis spp.	Na	Na	Na	Na	Na
พยาธิตัวกลม					
- Capillaria spp.	Na	Na	Na	Na	Na
- Tetrameres spp	Na	Na	Na	Na	Na
- Ascaridia galli	Na	Na	Na	Na	Na
- Heterakis gallinarum	Na	Na	Na	Na	Na

หมายเหตุ : Na, ไม่พบข้อมูลการระบาดของพยาธิภายในเป็ดไล่ทุ่ง

ตารางที่ 3 ผลการใช้สมุนไพรต่อประสิทธิภาพการกำจัดพยาธิภายในเป็ดไล่ทุ่งในเขต
จังหวัดนครสวรรค์

ชนิดของพยาธิภายใน	กลุ่มควบคุม	ประสิทธิภาพการกำจัดพยาธิ %		
		ยาตามท้องตลาด	สแกนระดับ (ต่ำ)	สแกนระดับ (สูง)
พยาธิตัวดีด				
- Raillietin spp.	Na	Na	Na	Na
- Hymenolepis spp.	Na	Na	Na	Na
พยาธิตัวกลม				
-Capillaria spp.	Na	Na	Na	Na
-Tetrameres spp	Na	Na	Na	Na
-Ascaridia galli	70	78	70	75
-Heterakis allinarum	Na	Na	Na	Na

หมายเหตุ : Na, ตรวจไม่พบการระบาดของพยาธิภายในเป็ด

แนวทางพัฒนาระบบการเลี้ยงเปิด และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาพบสำหรับประเด็น สรรพคุณสมุนไพรที่นิยมและรู้จักในท้องถิ่น พบว่า กลุ่มผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์รู้จักและนิยมใช้สมุนไพรในท้องถิ่น จำนวน 33 ชนิด และนำสมุนไพรไปใช้ในสัตว์จริงจำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ว่างรางจืดใช้ถอนพิษ (รักษาเป็นไข้และหวัด), ฟ้ายะลวยโจร (แก้ไข้เปิด), ไพล (ใส่แผลสัตว์ปีก และหวัด), ขมิ้น (ขับถ่ายสัตว์ปีก), ว่างจืด (ถอนพิษสารเคมี), เปลือกสะเดา (แก้ท้องเสีย : แขน้ำเปลี่ยนทุกวันล้างคั้น) ให้เปิดกิน, กะเพราพร้อมกับตะไคร้ (สูดดมแก้ลมชัก), ขมิ้นชันร่วมกับมะเกลือ (ถ่ายพยาธิ : คั้นน้ำผสมสมกะทิ) ส่วนประเด็นปัญหาการนำไปใช้สมุนไพรในเปิดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์ต่อศักยภาพสมุนไพรไทย พบ 9 ประเด็นปัญหา ได้แก่ ถ้าเกิดอาการโรคมามากๆ จะใช้สมุนไพรไม่ทันไม่มีการใช้อย่างต่อเนื่อง ขบวนการในการใช้ยุ่งยาก ไม่รู้สรรพคุณในการใช้ ใช้ระยะเวลารักษานาน ต้องใช้ติดต่อกัน ไม่รู้สารสรรพคุณสมุนไพรที่เหมาะสม วิธีการนำมาใช้ (ขาดความรู้ความเข้าใจ) วิธีแปรรูป รูปแบบการใช้ที่คงตัว สรรพคุณสมุนไพรแต่ละชนิดไม่เหมือนกัน (บางชนิดให้ผลเร็วและช้า) และจากการสรุปประเด็นสำหรับแนวทางที่เหมาะสมต่อการใช้สมุนไพรกลุ่มผู้เลี้ยงเปิดไล่ทุ่งรายย่อยในเขตนครสวรรค์ พบ 6 ข้อเสนอแนะแนวทางดังนี้ ควรมีการจัดอบรมบอกวิธีการใช้ และสรรพคุณ การแจกพันธุ์สมุนไพรที่ดี สำหรับพื้นที่มีตัวอย่างและการทดลองให้ดู การส่งเสริมการใช้ในสัตว์ให้มากเพื่อประหยัดต้นทุน ได้รับความรู้จากทางวิชาการเพิ่มขึ้น และศึกษาดูงานที่ประสบผลสำเร็จ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงการรวบรวมแนวทางพัฒนาระบบการเลี้ยงเป็ด และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเด็นเสวนากลุ่มย่อย	การผลิตเป็ดไล่ทุ่ง
1. การนำสมุนไพรไปใช้ในสัตว์	3.1 ว่านรางจืดใช้ถอนพิษ (รักษาเป็นไข้และหวัด) 3.2 ฟ้ายะลวยโจรแก้ไข้เป็ด 3.3 ไพลใช้ใส่แผลสัตว์ปีกและหวัด 3.4 ขมิ้นขับถ่ายสัตว์ปีก 3.5 รางจืด ถอนพิษสารเคมี 3.6 เปลือกสะเดา แก้ท้องเสีย (แช่น้ำเปลี่ยนทุกวันค้างคืน) ให้เปิดกิน 3.7 กะเพราพร้อมกับตะไคร้ = สูดดมแก้ลมชัก 3.8 ขมิ้นชันร่วมกับมะเกลือ = ถ่ายพยาธิ คั้นน้ำผสมสมกะทิ
2. ปัญหาการนำไปใช้สมุนไพร ในสัตว์	4.1 ถ้าเกิดอาการโรคมากๆ จะใช้สมุนไพรไม่ทัน 4.2 ไม่มีการใช้อย่างต่อเนื่อง 4.3 ขบวนการในการใช้อย่างยาก 4.4 ไม่รู้สรรพคุณในการใช้ 4.5 ใช้ระยะเวลารักษานาน ต้องใช้ติดต่อกัน 4.6 ไม่รู้สารสรรพคุณสมุนไพรที่เหมาะสม 4.7 วิธีการนำมาใช้ (ขาดความรู้ความเข้าใจ) 4.8 วิธีแปรรูป รูปแบบการใช้ที่คงตัว 4.9 สรรพคุณสมุนไพรแต่ละชนิดไม่เหมือนกัน (บางชนิดให้ผลเร็วและช้า)
3. แนวทางที่เหมาะสมต่อการ ใช้สมุนไพรในสัตว์	5.1 การจัดอบรมบอกวิธีการใช้ และสรรพคุณ 5.2 แจกพันธุ์สมุนไพรที่ดีสำหรับพื้นที่ 5.3 มีตัวอย่างและการทดลองให้ดู 5.4 การส่งเสริมการใช้ในสัตว์ให้มากเพื่อประหยัดต้นทุน 5.5 อย่งได้ความรู้จากทางวิชาการเพิ่มขึ้น 5.6 ศึกษาดูงานที่ประสบผลสำเร็จ

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Rajabhat University